

Ungdomspolitiskt program för landskapet Åland

uppdaterad version 2014-2015

I enlighet med beslut 54 U20
Dnr: U20/08/1/4
Behandlat av landskapsregeringen 25 november 2010
Behandlat i lagtinget meddelandet M 1/2010-2011
Förlängd programperiod genom budgetbeslut 2013 till år 2015
Uppdaterat 18 mars 2014, dnr ÅLR 2014/2112

Vägen till Ålands andra ungdomspolitiska program

Det ungdomspolitiska programmet arbetades fram av en kommitté som tillsattes av landskapsregeringen mars 2008 med representanter från alla politiska partier. Under arbetets gång fördes dialog med ungdomsföreningar och andra nyckelpersoner inom ungdomssektorn. Kommittén genomförde även en utvärdering av den förda ungdomspolitiken utgående ifrån det första ungdomspolitiska programmet år 2003-2005.

I mars 2009 överlämnades ett förslag till ungdomspolitiskt program till landskapsregeringen. Programmet behandlades av landskapsregeringen i november 2010. Programmet gick sedan vidare till lagtinget tillsammans med ett meddelande där landskapsregeringen formulerat den ungdomspolitik som fördes och vad som avsågs genomföras inom den närmaste framtiden. Meddelandets främsta syfte var att få tillfälle att diskutera ungdomspolitik med lagtinget och få en bredare syn på vad som är viktigt inom politikområdet.

När lagtinget behandlade programmet initierades en historisk debatt där lagtinget bjöd in unga att ta plats i parlamentet och föra fram sina åsikter och ställa direkta frågor till partiernas gruppleddare. Debatten hölls i januari 2011.

I samband med budgeten år 2013 beslutade landskapsregeringen att programtiden ska förlängas till år 2015.

Mer om landskapsregeringens ungdomspolitik: www.regeringen.ax/ungdom

Bästa läsare,

Du håller *ungdomspolitiskt program för landskapet Åland* i din hand. Ett program som tagits fram för att tydliggöra prioriteringar, ge inspiration och visa på vilket förhållningsätt som landskapsregeringen önskar ha till unga och ungdomspolitiken. Programmet tar sin utgångspunkt i de övergripande ungdomspolitiska målsättningarna som finns för landskapet Åland;

- Unga ska ges reella möjligheter till påverkan och delaktighet
- Ungas engagemang, skapande förmåga och kritiska tänkande skall tas tillvara som en samhällsresurs.

Ungdomspolitiken är tvärsektoriell och spänner över alla de politikområden som rör ungas livsvillkor. Landskapsregeringen har i sin ungdomspolitik lyft tre prioriterade områden; *aktivt medborgarskap, hälsa och välbefinnande* samt *kultur och fritid*. Det finns således en rad olika aktörer som verkar inom politikområdet.

Landskapsregeringens förhoppning är att detta program kan vara grunden till en diskussion hur arbetet med unga och ungdomspolitiska frågor kan se ut där du är verksam, i din kommun, förening eller organisation.

Även om varken landskapets, den nordiska eller den europeiska ungdomspolitiken kan styra den kommunala verksamheten eller tredje sektorn, ser vi gärna att programmet diskuteras och att olika aktörer funderar på hur arbetet kan se ut för att uppnå de mål och prioriteringar som utformats. Detta då verksamheten och beslut på kommunal nivå i hög grad formar livsvillkoren för ungdomar på Åland.

Programmet är inte nytt. Det behandlades vintern 2010-2011 av landskapsregeringen och sedan i lagtinget genom meddelandet M 1/2010-2011. Min ambition som ansvarig minister är nu att synliggöra detta viktiga politikområde genom att sprida en uppdaterad version av programmet och vitalisera en diskussion kring hur arbetet med unga och ungas livsvillkor kan se ut i det åländska samhället.

Mariehamn den 18 mars 2014

Johan Ehn

Utbildnings- och kulturminister med ansvar för idrott och ungdom

Definitioner

Unga

flickor och pojkar och unga kvinnor och unga män mellan 13 och 25 år.

Ungdom

perioden av identitetsutveckling mellan barn- och vuxenstadiet.

Ungdomspolitik

tvärsektorielt politikområde med särskilt fokus på en viss åldersgrupp, inom vilket åtgärder tas som berör eller riktar sig till flickor och pojkar och unga kvinnor och unga män. Den åländska ungdomspolitiken har som ambition att engagera unga i samhället.

Ungdomsverksamhet

aktiviteter för och med flickor och pojkar och unga kvinnor och unga män som ämnar låta unga använda sin egen tid, stärka ungas sociala identitet, stödja ungas utveckling och självständighetsprocess, samt växelverkan mellan generationer. En central del i ungdomsverksamheten är att ta tillvara ungas engagemang, skapande förmåga och kreativitet.

Aktivt medborgarskap

människors samhälleliga verksamhet. I detta sammanhang menas flickors och pojkars och unga kvinnors och unga mäns möjlighet och vilja till aktivt deltagande i den politiska, ekonomiska och sociala verksamheten inom samhället.

Ungdomspolitiskt program FÖR LANDSKAPET ÅLAND

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Inledning	5
Varför ett ungdomspolitiskt program?	5
Målsättningar under programperioden	6
Prioriterade områden	6
1 Aktivt medborgarskap.....	7
2 Hälsa och välbefinnande	8
3 Kultur och fritid	9
Varför ungas perspektiv?	10
Demokratiperspektiv	10
Brukarperspektiv	10
Ekonomiperspektivet	10
Rättighetsperspektiv	10
Entreprenörperspektivet.....	10
Framtidsperspektivet	10
Ungdomspolitiskt program - för vem?	11

Inledning

Traditionellt har ungdomsverksamhet varit starkt kopplat till kultur- och fritidssektorn. I kommunal ungdomsverksamhet och inom föreningars och organisationers ungdomsverksamhet har aktiviteter planerats och förverkligats av vuxna för (barn och) ungdomar. Sedan slutet av 1980-talet tar modern ungdomsverksamhet och ungdomsarbete fasta på möjligheten för flickor och pojkar och för unga kvinnor och unga män att skapa egna aktiviteter, att själva föra fram idéer och att delta i förverkligandet av dem. Unga blir aktörer och inte endast målgrupp. Här har vuxna även fortsättningsvis en viktig roll i att stödja och lotsa i arbetet med att förverkliga idéer och visa på möjliga vägar för ungas engagemang och organisering.

Den traditionella synen på ungdomsverksamhet har även funnits inom det ungdomspolitiska området där ungdomspolitiken har varit starkt kopplat till ett visst antal sektorer och på genomförande av praktisk verksamhet. Samtidens ungdomspolitik är dock ett tvärsektoriellt politikområde där kultur och fritid är delar i ett större komplex av frågeställningar där ungas utveckling och delaktighet sätts i fokus. Ungdomspolitiken handlar om ungas livssituation och villkor inom en rad olika områden så som hälsa, utbildning, arbete, boende, kultur, fritid och inflytande.

Landskapsregeringen vill bedriva en tvärsektoriell ungdomspolitik på Åland. Begreppet tvärsektoriell innebär att ungdomspolitiken ses som ett eget politikområde som tangerar flera olika områden. Ungdomspolitiken blir alltså sektorsövergripande. Ungdomspolitiken är starkt kopplad till att skapa förutsättningar och möjligheter för unga att vara med och påverka sin livssituation och villkor. Landskapsregeringens ambition att arbeta med en tvärsektoriell ungdomspolitik står i samklang med de riktlinjer som finns för det europeiska och nordiska samarbetet inom det ungdomspolitiska området.

Redan i det första åländska ungdomspolitiska programmet för år 2003-2005 beskrivs ungdomspolitik som vidsträckt och att det kan gälla alla samhällssektorer och politikområden. Detta program är en fortsättning på det tidigare programmet.

På Åland finns ca 4100 unga personer mellan 13-25 år. Det är denna grupp unga, tillsammans med alla de olika strukturer och aktörer som skapar förutsättningar för ungas livssituation och villkor, som är både målgruppen och drivkraften för den åländska ungdomspolitiken. Syftet med en sektorsövergripande ungdomspolitik är att samla de åtgärder som berör unga och tydliggöra de politiska ambitionerna som finns. Det innebär att skapa strukturer för en kontinuerlig utveckling och samordningen inom ungdomspolitiken.

Varför ett ungdomspolitiskt program?

Syftet med det ungdomspolitiska programmet är att slå fast vilka områden som ska prioriteras under programperioden. Det ungdomspolitiska programmet lyfter vidare fram de övergripande målsättningarna och tydliggör grundläggande begrepp, visar på verksamhetsområden och utvecklingsområden samt ger riktlinjer och inspiration för insatser för och tillsammans med unga inom ungdomspolitiken.

Ett tvärsektoriellt arbete innebär en samordning på det ungdomspolitiska området och det berör landskapsregeringen och dess myndigheter, landskapets kommuner, föreningar, organisationer och andra samhällsaktörer. Det ungdomspolitiska programmet är en del i detta arbete.

Målsättningar under programperioden

Det ungdomspolitiska programmet utgår ifrån de övergripande ungdomspolitiska målsättningarna som finns för landskapet Åland;

Landskapsregeringen vill

- ge ungdomar reella möjligheter till påverkan och delaktighet och
- anser att ungdomars engagemang, skapande förmåga och kritiska tänkande skall tas tillvara som en samhällsresurs.

Att skapa förutsättningar för ungas påverkan och delaktighet ger inte bara en vinst för den enskilda individen, utan även för samhället i stort. Engagemang, skapande förmåga och kritiskt tänkande från olika medborgargrupper tas tillvara och berikar initiativ och beslut. Att skapa reella möjligheter innebär att unga erbjuds medverkan och delaktighet, får information om beslutsprocessen, samt en förståelse för vilka möjligheter det finns till inflytande.

Sammantaget har målsättningarna sin grund i att skapa förutsättningar för ungas aktiva medborgarskap. Målsättningarna är riktgivande för det förhållningssätt som landskapsregeringen och dess förvaltning ska ha till unga. De genomsyrar det ungdomspolitiska programmet och den åländska ungdomspolitiken som helhet. De ska integreras i övriga politikområden som berör ungdomars levnadsvillkor.

Prioriterade områden

För att förverkliga den ambition som finns om att arbeta tvärsektorielt med ungdomspolitiken krävs att det byggs upp hållbara strukturer för samverkan dels inom landskapsregeringen, dels med andra berörda parter. Detta samtidigt som det finns en förståelse för att allt inte kan ske samtidigt. Tre prioriterade områden lyfts därför upp:

- Aktivt medborgarskap
- Hälsa och välbefinnande
- Kultur och fritid

Arbetet med de prioriterade områdena förutsätter både kunskap om jämställdhet och genusfrågor och medvetenhet om att unga inte är en enhetlig grupp, utan representerar en mångfald av åsikter, intressen, livssituationer och levnadsvillkor.

De prioriterade områdena går hand i hand med de gemensamma riktlinjer som man enats om inom Europeiska unionen. EUs ungdomspolitik tar sin utgångspunkt i vitboken *Nya insatser för Europas ungdom* från 2001. År 2005 antogs *Ungdomspakten* där medlemsländerna enades om att lägga större fokus på unga och att ta tillvara unga som en resurs i arbetet med Lissabonstrategin. I EUs senaste 10-årsstrategi *Europa 2020* har utbildning och sysselsättning för unga människor i Europa en viktig roll.

Den senaste ungdomspolitiska strategin på EU-nivå är *Satsa på ungdomars egna möjligheter 2010-2018*. Strategin lyfter fram utbildning, jobb, kreativitet och entreprenörskap, social integration, hälsa och idrott, samhällsmedverkan och volontärverksamhet. Strategin betonar ungdomsarbetets viktiga roll för att motverka arbetslöshet, sämre skolprestationer och social utestängning samt för att förbättra kompetens och ge fritidsmöjligheter. Den röda tråden i EUs ungdomspolitik kan ses i att ett ungdomsperspektiv ska integreras på områden som rör unga.

1 Aktivt medborgarskap

Barn och ungas rätt till inflytande och delaktighet säkerställs i FN:s konvention om barnets rättigheter, Barnkonventionen. Dess artiklar ska efterlevas av de stater som antagit konventionen. Åland bekräftade Finlands anslutning till konventionen i mars 1991, vilket innebär att möjliggörandet för ungas aktiva medborgarskap är en skyldighet under åländsk, finsk och internationell lag. Ungas rätt till inflytande säkerställs ytterligare i lagstiftning och olika styrdokument.

Grundskola och utbildning på gymnasialstadiet har ett tydligt demokratiuppdrag där utbildningen ska ge förutsättningar för unga till ett aktivt medborgarskap. Kunskap om samhällets uppbyggnad, beslutsprocesser och påverkansmöjligheter utgör viktiga delar i detta uppdrag. Skolan har även en viktig roll att spela för ungas deltagande i inflytandeforum genom att skolans ledning och personal visar ett positivt förhållningssätt till engagemang innanför, såväl som utanför, skolans område och ser vinsten av det informella lärandet.

När det finns en reell vilja att möjliggöra ungas aktiva medborgarskap är nästa utmaning att arbeta med olika metoder och former för inflytande och delaktighet för unga i sin vardag och i samhällets olika instanser. Här har ungdomsledare, politiker och tjänstemän ett särskilt ansvar att lotsa och skapa kontaktytor.

Inflytandeforum är ett samlande begrepp för metoder som möjliggör inflytande och delaktighet och har som idé att vara en mötesplats för unga och beslutsfattare. Syftet är att ge ökad kunskap och nya perspektiv till både unga och beslutsfattare. Det är viktigt att resultatet av den dialog som sker i samband med ett inflytandeforum på ett systematiskt sätt ingår som en naturlig del i styr- och beslutsprocesser. Detta för att inte bli ett parallellsystem utan egentlig funktion.

I arbetet med en hållbar utveckling på Åland är ungdomars möjlighet till ett aktivt medborgarskap en viktig del. Hållbar utveckling handlar om tre viktiga och sammanhängande delar; ekologiska, ekonomiska och sociala. Inflytande och delaktighet för unga är nödvändigt för att få beslut som är hållbara och demokratiska, både i dag och i framtiden.

Åtgärder under programperioden

- Arrangera och utveckla former för inflytandeforum för unga och beslutsfattare i samverkan med berörda aktörer.
- Unga ges en egen plats eller hörs i kommittéarbete och andra utredningar som ligger till grund för beslut inom förvaltningen. Detta som en del i säkerställandet av ett ungdomsperspektiv.
- Fortbildning och inspiration för att möjliggöra ungas aktiva medborgarskap för berörda aktörer, så som elevråd, skolpersonal, organisationer, föreningar, politiska partier, tjänstemän, ungdomsarbetare och kommuner.
- Utveckla en modell för barnkonsekvensanalys och implementera denna tankegång i olika förvaltningars beslutsfattande och verksamheter.

2 Hälsa och välbefinnande

Ungas hälsa och välbefinnande har sin grund i ungas livsvillkor och levnadsvanor. Ungas levnadsvanor påverkas av den kultur och miljö som man vistas i och genom att påverka dessa miljöer positivt, uppmuntras unga att göra goda val för både sin hälsa och sitt välbefinnande. Arbetet med att skapa förutsättningar för unga att må bra såväl fysiskt som psykiskt går hand i hand med det främjande perspektiv som är utgångspunkten i det ungdomspolitiska programmet. Det betyder att uppmuntra och understödja de faktorer som skapar förutsättningar för en god hälsa, snarare än att fokusera på de faktorer som bidrag till ohälsa. Samtidigt ska vikten av kvalitativt stöd och vård för utsatta unga poängteras.

Hälsa och välbefinnande är starkt kopplat till kön. Speciellt ohälsan kan ta sig olika uttryck. Ångest, oro, sömnsvårigheter och stress är exempelvis vanligare hos flickor och unga kvinnor, medan de också i allt högre utsträckning söker hjälp och vård än pojkar och unga män. En ökad medvetenhet om skillnader mellan könen behövs för att kunna se olikheterna och ge kvalitativt stöd.

Arbetet med ungas hälsa sker på olika nivåer i det åländska samhället. Dels inom den offentliga sektorn med landskapsregeringen och dess myndigheter och inrättningar tillsammans med kommuner, dels andra producenter av hälsofrämjande åtgärder så som ideella organisationer, föreningar och nätverk. Skolhälsovården och studerandehälsovården spelar en viktig roll i arbetet med att förbättra ungas hälsa. I arbetet med ungas hälsa och välbefinnande finns stora vinster i att samverka.

Hälsa är nära kopplat till möjlighet till inflytande och delaktighet i samhället. Möjligheten att forma sin vardag och påverka beslut som berör ger en känsla av sammanhang, vilket i sig är en nyckel till hälsa och välbefinnande.

Åtgärder under programperioden

- Ökad samverkan mellan aktörer som arbetar med ungas hälsa och välbefinnande, fysisk och psykisk hälsa såväl som social utveckling.
- Fortbildning och kompetensutveckling gällande åtgärder och metoder som främjar ungas hälsa och välbefinnande.
- Vidta åtgärder som främjar elevers hälsa och välbefinnande utifrån de resultat som enkätundersökningen "Hälsa i skolan" visar.

3 Kultur och fritid

Kultur och fritid är fortsatt viktiga områden inom ungdomspolitiken. Unga ska ges utrymme och verktyg att forma sin egen kultur och fritid, så att unga även är aktörer och inte endast målgrupp. Ungas kultur och fritid är ett sätt att ta till vara ungas engagemang och skapande förmåga och är en viktig del av ungt entreprenörskap. Fritiden ska samtidigt ge möjlighet till nöje och avkoppling.

Föreningar, organisationer, församlingar och olika sammanslutningar samverkar med framförallt kommuner i det praktiska genomförandet av verksamheten. Landskapsregeringen bistår i första hand med ekonomiskt stöd genom landskapsandelar för kultur, idrott och ungdom och genom fördelning av medel från Ålands Penningautomatförening.

Kultur- och fritidverksamhet har, med sin bredd i allt från idrott till konst, en viktig roll att spela för ungas hälsa och välbefinnande. Detta både som mötesplats och identitetsstärkande men även som ett verktyg till demokratiskt deltagande där unga blir delaktiga i skapandet av sin egen fritid och kultur. En kvalitativ kultur- och fritidsverksamheten uppmuntrar även till kreativitet och innovation. Ökad kunskap om faktorer som påverkar ungas möjlighet till en god fritid är en förutsättning för att skapa goda livsvillkor för alla unga på Åland.

Åtgärder under programperioden

- Beakta de ungdomspolitiska målsättningarna och det ungdomspolitiska programmet i beviljandet av ekonomiskt stöd till ungdomsarbete från Ålands Penningautomatförening.
- Fortbildning och kompetensutveckling gällande metoder för hur unga kan vara med och skapa sin egen kultur och fritid.
- Möjliggöra erfarenhetsutbyte för personer som är engagerade i ungdomsverksamhet, såväl ideella som yrkesverksamma.

Varför ungas perspektiv?

Utgångspunkten i det ungdomspolitiska programmet är att unga flickor och pojkar och unga kvinnor och unga män är en resurs idag, här och nu, till skillnad från den traditionella synen att ungas tid för inflytande är i framtiden, att unga ska stå på tillväxt tills man uppnått en viss ålder eller en viss nivå av livserfarenhet. Vinsterna med ungas inflytande och delaktighet lyftas kan fram i sex perspektiv.

Demokratiperspektiv

Delaktighet redan från unga år kan utveckla en konkret demokratisk grundsyn. Utgångspunkten i demokratiperspektivet är att skapa förutsättningar för unga till ett aktivt medborgarskap. Landskapsregeringen har en viktig uppgift i att bredda det demokratiska deltagandet, så att det speglar den mångfald som finns hos befolkningen.

Brukarperspektiv

Brukarperspektivet bygger på att lyssna till de som är målgruppen för en tjänst eller en aktivitet, brukarna. Ett brukarperspektiv är egentligen viktigt i alla sammanhang, men eftersom barn och unga har färre platser och möjligheter där man kan göra sin röst hörd så är det särskilt viktigt att ta med ungas perspektiv i beslut och genomförande av aktiviteter.

Ekonomiperspektivet

Genom att beslut är förankrade hos målgruppen blir verksamheter och förvaltning mer kostnadseffektiv. Risken för felinvesteringar minskar.

Rättighetsperspektiv

Barns och ungas rätt att fritt uttrycka sina åsikter och att bli hörd är en av Barnkonventionens grundläggande principer.

Entreprenörperspektivet

Ett aktivt medborgarskap går hand i hand med företagsamhet och entreprenörskap. Möjligheten att få pröva sin idé, ansvara för planering och genomförande ger en konkret erfarenhet av företagsamhet och kan användas inom olika sektorer; forandet av ungas kultur och fritid likväl som inom utbildningssektorn och näringslivet.

Framtidsperspektivet

Genom att skapa goda förutsättningar för unga att leva och verka på Åland ökar möjligheten att unga kvinnor och män efter eventuella studier eller boende utanför Åland väljer att flytta tillbaka. Goda uppväxtvillkor är alltid en god investering. Det är viktigt att komma ihåg att unga kommer att bära konsekvenserna av de beslut som fattas, eller inte fattas idag. Unga har en viktig roll att spela i att hitta lösningar för att möta de utmaningar som exempelvis klimatförändringarna och globaliseringen bär med sig.

Ungdomspolitiskt program - för vem?

Det ungdomspolitiska programmet riktar sig i första hand till verksamheter som landskapsregeringen svarar för, men eftersom ungdomars livsvillkor inte håller sig inom den begränsningen riktar sig detta program även till kommuner, föreningar, organisationer och andra samhällsaktörer som på olika sätt är en del i unga människors liv.

De riktlinjer som angivits för ungdomspolitiken i det ungdomspolitiska programmet är styrande för landskapsregeringens allmänna förvaltning och dess myndigheter. För kommunerna är programmet rådgivande. Även om varken landskapets, den nordiska eller den europeiska ungdomspolitiken kan styra den kommunala verksamheten är det viktigt att på kommunal nivå diskutera och förhålla sig till de mål och prioriteringar som utformats. Detta då de kommunala besluten i hög grad formar den ungdomspolitiska utvecklingen och livsvillkoren för ungdomar på Åland.

Landskapet Åland har lagstiftningsbehörighet på ungdomsområdet. I landskapslag (1986:87) om ungdomsarbete finns bestämmelser om ungdomsarbete och ungdomsverksamhet. Enligt lagen ska landskapsregeringen och kommunerna verka för att skapa allmänna förutsättningar för den verksamhet som bedrivs av ungdomsorganisationerna. I lagen nämns bland annat kommunala ungdomsnämndernas ansvar för främjandet av ungdomsarbetet och verksamheten i kommunen, fördelning av landskapsandelar för ungdomsarbetet och stödmöjligheter för ungdomsverksamhet. Vidare finns lagstiftning, förordningar, politiska program och policydokument inom en rad olika sektorer som har betydelse för arbetet med den åländska ungdomspolitiken.